

ความกึกแบบธรรมเนียมชาตินิยมในพุทธปรัชญา

นางสาวภัทราภรณ์ มูลสวัสดิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2526

ISBN 974-562-441-3

011133

I16838816

THE CONCEPT OF NATURALISM IN BUDDHIST PHILOSOPHY

Miss Patraporn Moolsaward

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Philosophy

Graduate School

Chulalongkorn University

1983

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ความคิดแบบธรรมชาตินิยมในพุทธปรัชญา
โดย น.ส. กัทราภรณ์ มูลสวัสดิ์
ภาควิชา ปรัชญา
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์วิจิตร เกศวินิชกุล

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....*สมชาย งาม*..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุประคิษฐ์ มุนนาค)

คณะกรรมการสอวิทยานิพนธ์

.....*สมชาย งาม*..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์กิริติ บุญเจือ)

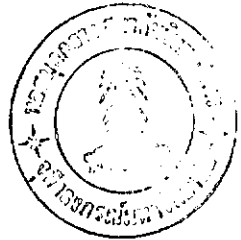
.....*สมชาย งาม*..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ฃ รังษี)

.....*วิจิตร เกศวินิชกุล*..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์วิจิตร เกศวินิชกุล)

ศูนย์วิจัยพระพุทธศาสนา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ความคิดแบบชนรรมชาตินิยมในพุทธปรัชญา
ชื่อนิสิต น.ส.ภัทราภรณ์ มูลสวัสดิ์
อาจารย์ที่ปรึกษา รศ. วิจิตร เกิดวิสิษฐ์
ภาควิชา ปรัชญา
ปีการศึกษา 2525

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงลักษณะความคิดที่สำคัญอย่างหนึ่งของพุทธปรัชญาคือลักษณะชนรรมชาตินิยม

ความคิดแบบชนรรมชาตินิยม มีลักษณะเป็นอเทวนิยมในแง่ที่ว่า ไม่เชื่อว่า มีสิ่งที่เหนือชนรรมชาติ เป็นปฐมเหตุของชนรรมชาติ แต่เชื่อว่าทุกสิ่งในชนรรมชาติทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิตอยู่ภายใต้กฎชนรรมชาติทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังเชื่อในทฤษฎีวิวัฒนาการ และทฤษฎีความเป็นสาเหตุของสิ่งทั้งหลายและมนุษย์นิยมอีกด้วย

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้พบว่า พุทธปรัชญามีหลักความคิดหลายประการซึ่งเข้ากับลักษณะชนรรมชาตินิยมได้ คือ พุทธปรัชญาเป็นอเทวนิยมและมีหลักการบางอย่างที่อาจอธิบายได้ตามทฤษฎีวิวัฒนาการสมัยใหม่ ซึ่งจะเห็นได้จากทฤษฎีเรื่องกำเนิดของโลกและสิ่งทั้งหลาย รวมทั้งตัวมนุษย์เอง พุทธปรัชญาไม่ได้กล่าวเน้นถึงปฐมเหตุหรืออำนาจจากสิ่งเหนือชนรรมชาติใด ๆ ที่จะมีส่วนในการเป็นต้นกำเนิดของสิ่งต่าง ๆ แต่พุทธปรัชญาจะอธิบายการเกิดขึ้นของสิ่งทั้งหลายในรูปของทฤษฎีวิวัฒนาการตามความเป็นไปภายใต้กฎชนรรมชาติเกี่ยวกับความคิดเรื่องเทวดานั้น แม้จะมีปรากฏในคำสอนอยู่บางบางส่วน แต่พุทธศาสนาไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้เท่าใดนัก เพียงแต่เป็นการแสดงให้เห็นว่า ผู้ที่ทำการมดีย่อมได้รับผลดีตอบแทนตามสมควรแก่การกระทำ เทวดาก็เหมือนกับมนุษย์คือยังเป็นผู้ที่คงมีกิเลส ไม่ใช่ผู้บรรลุชนรรมสูงสุด เช่น พระอรหันต์ จึงไม่ใช่ผู้ประเสริฐสุด และไม่ได้ถือเป็นสิ่งสมบูรณ์สูงสุดแต่อย่างใด

พุทธปรัชญามีทรรศนะว่า สิ่งทั้งหลายอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติและทฤษฎีความเป็นสาเหตุ ดังจะเห็นได้จากหลักคำสอนสำคัญ ๆ เช่น เรื่องสังขตธรรม ซึ่งอธิบายว่า สิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นเป็นไปตามอำนาจของเหตุปัจจัยในธรรมชาติ เมื่อเกิดขึ้นแล้ว ดำรงอยู่และมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จนกระทั่งเสื่อมสลายไปในที่สุดก็ล้วนเป็นไปตามกฎแห่งเหตุปัจจัย หรือกฎแห่งเหตุและผลทั้งสิ้นและกฎนี้ก็คือ กฎธรรมชาติซึ่งจัดเข้าอยู่ในหลักธรรมนิยาม หรือ หลักไตรลักษณ์ของพุทธปรัชญา แม้หลักปฏิจจนุปบาทก็สนับสนุนทั้งสองหลักนี้ โดยอธิบายความเกี่ยวของสัมพันธ์กันของเหตุปัจจัยต่าง ๆ

เกี่ยวกับเรื่องตัวมนุษย์ พุทธปรัชญามีทรรศนะเป็นมนุษยนิยม กล่าวคือมีความเชื่อว่า มนุษย์เป็นผลิตผลหนึ่งของธรรมชาติ เช่นเดียวกับธรรมชาติที่มีชีวิตอื่น ๆ ดังจะเห็นได้จากการอธิบายการเกิดขึ้นของโลกและมนุษย์ในรูปของทฤษฎีวิวัฒนาการตามที่ปรากฏในอัคคัณฺฐสูตร ซึ่งอธิบายกำเนิดของมนุษย์และความเท่าเทียมกันในกำเนิดของมนุษย์ แก่ความคิดในเรื่องการแบ่งชั้นวรรณะ เน้นให้เห็นถึงคุณธรรมที่ปฏิบัติแทนชาติกำเนิดตามวรรณะ

ลักษณะธรรมชาตินิยมอีกประการหนึ่ง ซึ่งพุทธปรัชญาแสดงไว้ในแง่ที่เป็นธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ จะเห็นได้จากหลักเรื่อง อริยสัจ 4 ชีวิตมนุษย์มีธรรมชาติที่แท้จริง คือ ทุกข์ และเป็นธรรมชาติที่มนุษย์ต้องเผชิญอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ พุทธปรัชญาได้แสดงหลักความจริงข้อนี้ และได้เปิดเผยสาเหตุที่ทำให้เกิด (ทุกข์สมุทัย) ความดับทุกข์ (ทุกข์นิโรธ) และทางที่จะเข้าถึงความดับทุกข์ (มรรค) ตามหลักดังกล่าวนี้ มนุษย์จะต้องไขปัญหาพิจารณาและปฏิบัติให้เข้าใจถึงสภาพอันแท้จริงนี้ให้ถ่องแท้ด้วยตัวของตัวเอง โดยไม่ต้องอาศัยอำนาจจากสิ่งเหนือธรรมชาติใด ๆ มาเกี่ยวข้อง

หลักคำสอนที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่งของพุทธปรัชญา คือ เรื่องกรรม ซึ่งอธิบายเรื่องการกระทำของมนุษย์เป็นความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำ และผลของการกระทำซึ่งหมายความว่ามนุษย์จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อผลของการกระทำของตน กรรมไม่ใช่ตัวบังคับชีวิตมนุษย์ให้ไม่เป็นอิสระ มนุษย์เองยังเป็นผู้มีอิสระในการเลือกวิถีชีวิตของตนด้วยการตัดสินใจกระทำกรรมทั้งหลายด้วยตัวเอง ดังนั้นในแง่หนึ่ง ๆ มนุษย์ไม่เป็นอิสระเพราะกรรมในอดีต และมนุษย์ยังคงตกอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติและสภาพแวดล้อมซึ่งมีอิทธิพลต่อมนุษย์ด้วยกัน และในอีกแง่หนึ่งมนุษย์ก็เป็นอิสระ เพราะสามารถเลือกกระทำกรรมใหม่เพื่อแก้ไขกรรมเก่าได้

ลักษณะที่เป็นธรรมชาตินิยมในพุทธปรัชญาคงกล่าวข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่าหลักคำสอนของพุทธปรัชญานั้นไม่ได้เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงประดิษฐ์ขึ้นใหม่ หากแต่พระองค์ทรงนำความจริงในธรรมชาติที่ทรงค้นพบมาเปิดเผย หลักคำสอนต่าง ๆ ในพุทธปรัชญาจึงเป็นวิธีที่บุคคลจะปฏิบัติเพื่อบรรลุผลได้ตามความสามารถตามแนวทางของธรรมชาติ จึงพอจะกล่าวได้ในที่นี้ว่า ลักษณะที่สำคัญยิ่งของพุทธปรัชญานั้น คือ ธรรมชาตินิยม

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

natural evolution under the natural law. As far as the idea of gods is concerned, though partly exists in the teachings, it is only to show that those who behave rightly will receive proper results in return. The gods are just like human beings, that is to say, they may yield to their defilements. This is diametrically opposite to the Perfect One or the Arahant.

According to Buddhist philosophy, all things are under natural law, the law of causation. This may be seen in the case of Sangkhatadhamma which means all things are created in the beginning, exist and then decay in the end. The characteristic as such is nothing but the manifestation of the law of causation, the natural law which is predicated by principle of Dhammaniyama (The Order of the Norm) or Tilakkhana (The Three Signs of Beings). Even Paticcasamuppada or the Law of Dependent Origination confirms this principle by explaining things in terms of relative factors.

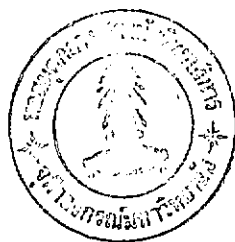
As for human beings, Buddhist philosophy advocates Humanism, that is, man is the natural product just like the other natural things. The fact may be cleared in Aggañña Sutta, which exposes the origin of human beings as well as the equality among them in nature and rectify the idea of castes by emphasizing on the practical level of virtues instead of castes by birth.

The other view of Naturalism in human life according to Buddhist philosophy may be seen in the Four Noble Truths. Human life is really Dukkha or suffering in its nature and the

condition to be faced inevitably. Buddhist philosophy, besides pointing this fact, exposes its origin (Dukkasmuddaya) and its extinction (Dukkhanirodha) together with the way leading to this state. According to these truths, man can utilize his thoughts and practise by himself to penetrate and understand these truths without depending on any supernatural power.

Another important doctrine in the Buddhist philosophy is the doctrine of Karma, according to which human actions are related to their results, that is, man must assume full responsibility for the results of his actions. Karmas do not predominate his life always. Man himself is free to choose the way of life through his own decision in all actions. So, in one aspect, man is determined by his past Karmas and in other aspect he is free because he can choose to act in order to rectify his past Karmas.

The characteristic of Naturalism in Buddhist philosophy as mentioned above shows that Buddhist teaching is not something new invented by the Buddha, but it is the natural truths discovered and exposed by him. The principle of practice in Buddhist philosophy is possible for man to follow and whatever the results will be depending upon his natural ability. Suffice it to say now that one of the very important aspects of Buddhist philosophy is Naturalism.

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้เกิดขึ้นได้โดยได้รับความบันทึกลงใจจากคำสอนของ
ครูอาจารย์ผู้กรุณาสั่งสอนวิชาพุทธศาสน์และปรัชญาแก่ผู้เขียนหลายท่าน โดยเฉพาะ
คุณครูวศิน อินทสระ คุณครูผู้ให้ความรู้วิชาพุทธศาสน์และศีลธรรม ผู้ทำให้วิชา
พุทธศาสน์เป็นวิชาที่น่าสนใจยิ่งสำหรับข้าพเจ้า และท่านศาสตราจารย์ ดร.วิทย์
วิศทเวทย์ อาจารย์ผู้ให้ความรู้วิชาปรัชญาท่านแรก รวมทั้งอาจารย์แผนกวิชา
ปรัชญาทุก ๆ ท่าน

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทั้ง 3 ท่าน คือ
รองศาสตราจารย์ กิรติ บุญเจือ รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ณ รังษี ผู้ซึ่งมี
พระคุณในฐานะอาจารย์ผู้ให้ความรู้ทางปรัชญาและได้กรุณาให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้
สำเร็จลงได้ด้วยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รองศาสตราจารย์ วิจิตร เกิดวิสิษฐ์
อาจารย์ที่ปรึกษาซึ่งได้เสียสละแรงกาย แรงใจ ในการแนะนำ ตรวจแก้วิทยานิพนธ์
เล่มนี้ด้วยความกรุณา

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดทุก ๆ คน คือ ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์
หอสมุดกลาง หอเอกสารประเทศไทย หอสมุดแห่งชาติ ห้องสมุด A.U.A. ฯลฯ
ที่ได้ให้ความร่วมมือในการค้นคว้าหนังสือและเอกสาร เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวิจัย

สิ่งสำคัญซึ่งผู้เขียนไม่สามารถละเลยที่จะกล่าวขอบคุณในที่นี้ได้ นั่นคือ
การให้ความรัก ความหวังดีห่วงใย และความช่วยเหลือ ของที่ ๆ เพื่อน ๆ และ
น้อง ๆ โดยเฉพาะ ปู่ แวน จ้อย แอ๊ด เจียม ฯลฯ ซึ่งเป็นแรงใจให้ผู้เขียนมี
กำลังใจยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้

วิทยานิพนธ์เล่มนี้จะไม่สามารถเป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์ได้ ถ้าไม่ได้รับความร่วมมือช่วยเหลือด้วยความมีน้ำใจอันดีงามจากผู้บังคับบัญชาหลายท่าน ตลอดจนเพื่อนร่วมงาน โดยเฉพาะ คุณประไพพร คุณปฐมมาศ คุณรังสรรค์ คุณชนากร คุณถกล คุณถาวร ฯลฯ รวมทั้งคุณวิไลนาและคุณสุวีร์รัตน์ ซึ่งได้ช่วยเหลือในการจัดทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้สำเร็จสมบูรณ์อย่างดียิ่ง

คุณความดีใดอันเกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้เขียนขอมอบให้แก่ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๔
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๖
กิตติกรรมประกาศ	๗
บทที่	
1. บทนำ	1
2. ธรรมชาตินิยม	4
3. ลักษณะที่เป็นอเนกนิมของพุทธปรัชญา	29
4. หลักสำคัญของพระพุทศศาสนากับความคิดแบบธรรมชาตินิยม	59
5. มนุษยนิยม	81
6. สรุปผลการวิจัย	110
เอกสารอ้างอิง	115
ประวัติ	118

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย